

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ М. П. ДРАГОМАНОВА

СЕРІЯ : “РЕКТОРИ НПУ ІМЕНІ М. П. ДРАГОМАНОВА”

Іван Демидович
ЗОЛОТОВЕРХИЙ

Біографічний нарис

Київ
Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова
2018

**УДК 378.091.113(092) : 012Золотоверхий
З-80**

*Рекомендовано до друку Вченою Радою
Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова
(протокол № 12 від 5 квітня 2018 р.)*

Серія: “Ректори НПУ імені М. П. Драгоманова”

*Науковий редактор – Л. В. Савенкова,
канд. пед. наук, заслужений працівник культури України, директор НБ.*

Укладач – Н. І. Тарасова.

Автор біографічної статті – І. І. Золотоверха.

З-80   **Іван Демидович ЗОЛОТОВЕРХИЙ** : біографічний
нарис / М-во освіти і науки України ; Нац. пед. ун-т імені
М. П. Драгоманова. – Київ : Вид-во НПУ імені
М. П. Драгоманова, 2018. – 36 с., портрети, іл. – Серія:
“Ректори НПУ імені М. П. Драгоманова”.

Біографічний нарис серії “Вчені НПУ ім. М. П. Драгоманова” присвячений директору Київського державного педагогічного інституту імені О. М. Горького (нині Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова) у 1951-1956 рр. Івану Демидовичу Золотоверхому.

Нарис науково-педагогічної і громадської діяльності І. Д. Золотоверхого містить основні дати життя і діяльності, посилання на статті про нього, його публікації, світлини.

УДК 378..091.113(092): 012Золотоверхий

ІВАН ДЕМИДОВИЧ ЗОЛОТОВЕРХИЙ
директор Київського державного педагогічного
інституту імені О. М. Горького у 1951-1956 рр.,
кандидат історичних наук

*В. П. АНДРУЩЕНКО,
доктор філософських наук, професор,
член-кореспондент НАН України,
дійсний член НАПН України,
заслужений діяч науки і техніки
України, ректор НПУ імені
М. П. Драгоманова*

Історія Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова, спадкоємця і продовжувача справи підготовки вчительських кадрів Київського університету Св. Володимира, починається з 1834 року. Щира увага до власної історії спонукає вивчати не тільки ключові історичні події в розвитку педагогічної освіти України та роль саме університету в цьому процесі, а також і внесок окремих особистостей – викладацького і керівного складу в організацію, функціонування і подальший розвиток могутнього інтелектуального організму Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова.

Біографічний нарис про директора КДПІ імені О. М. Горького 1951-1956 років кандидата історичних наук Івана Демидовича ЗолотOVERХого – робота Наукової бібліотеки в серії “Ректори Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова”.

Директор педагогічного інституту Іван Демидович Золотверхий

Золотверхий Іван Демидович (27 вересня 1905 – 8 грудня 1978) – відомий історик, культуролог, книгознавець і педагог кінця 40-х – поч. 70-х рр. ХХ століття.

Іван Демидович народився третьою дитиною в бідній селянській родині нащадків козацького роду в с. Тарандинці Лазорківського району Полтавської області. Батько Демид Іванович, мати Марія Омелянівна з роду Коцинів, брат Олександр, сестра Уляна.

Навчався у двокласній, потім семикласній школах. У 1922 р. був одним з організаторів комсомольського осередку у власному селі, у 1932 р. затверджений членом ВЛКСМУ.

Культурноосвітню діяльність почав з 1923 року: піонервожатий, згодом вихователь-практикант дитячих будинків (1923-1925 рр.).

З 1925 по 1927 рр. – бібліотекар при Тарандинцівському райсільбуді, завідувач Оржицьким райсільбудом, завідувач політосвітнім відділом РКЛКСМУ та райінспектор політосвіти в с. Оржиця.

*1923 р.
Вихователь дитбудинку*

*1927-1929 рр.
Червоноармієць 225 стріл. полку*

1927-1929 рр. – червоноармієць 225 стрілецького полку, з 1928 – член КП(б)У. В армії навчався на курсах підготовки до вузу і в 1929 р. став студентом факультету політосвіти Харківського інституту професійної освіти, реорганізованого згодом у Всеукраїнський інститут комуністичної освіти. Ще студентом бібліотечного факультету з 1930 по 1933 рік працював завідувачем Центрального бібліотечно-книжкового колектору НКО.

В 1930 р. оженився на Анастасії Олексіївні Олійник теж з хліборобської сім'ї козацького роду з с. Онішки Оржицького району Полтавської області.

1933 р та 1948 р.

І. Д. Золотоверхий і А. О. Олійник: Сімейний портрет

Анастасія Олексіївна вчилася в педтехнікумі в м. Лубни, згодом реорганізованому в Інститут соцвиховання, який закінчила в 1931 р. по спеціальності фізика і математика. В 1931-1932 рр. працювала в Лазірівській трудшколі. В 1930 р. переїхала до Харкова, де працювала (1931-1932 рр.) викладачем математики на робітфаці при Всеукраїнському інституті комуністичної освіти.

5 січня 1933 р. у них народилася дочка Інна.

По закінченні інституту Іван Золотоверхий одержав призначення в Ворошиловград (тепер Луганськ) спочатку завідувачем бібліотеки палацу культури паровозобудівного заводу ім. Жовтневої революції.

Згодом він – директор Центральної міської бібліотеки (1936-1938 рр.). Паралельно він викладав західноєвропейську літературу у Луганському педінституті ім. Т. Г. Шевченка.

*1939 р.
На сімейному відпочинку*

*1946 р.
Канів: І. Золотоверхий
(крайній ліворуч),
В. Состюра, С. Скляренко, Л. Новиченко,
В. Собко, М. Рильський*

В 1938 р. Івана Демидовича переводять в Київ інструктором культосвітнього відділу ЦККП(б)У, а 1939 р.

він одержує призначення на посаду секретаря по пропаганді Сумського обкому партії.

На початку Великої Вітчизняної війни Іван Демидович брав активну участь у підготовці партизанського опору фашистам на Сумщині. Але в кінці 1941 р. нервово-психологічне перенапруження, пов'язане з першими місяцями війни і загострене відчуття відповідальності за доручену справу, характерне І. Золотоверхому по життю взагалі, спричинилися до виникнення тяжких хвороб (спазми кровоносних судин головного мозку і спазму відділів стравоходу) і загострення старої хвороби (відкритий процес туберкульозу). Із загону С. А. Ковпака його терміново літаком переправляють до Москви на лікування, а потім видужувати – до сім'ї в Мордовію, на хутір Кемлю, де знаходились сім'ї відповідальних працівників, евакуйованих з Сумщини.

1945 р.

Період роботи в ЦК КП(б)У (4-й справа)

Одужавши, І. Д. Золотоверхий знов повертається на партійну роботу в столиці Мордовії м. Саранську: завідувач

інструкторським відділом Саранського міськкому партії, водночас – першим секретарем Ромоданівського райкому ВКП(б), директором курсів ЦККП(б)У, продовжуючи бути секретарем по пропаганді Сумського обкому партії.

Всі ці партійні обов'язки треба було виконувати не сидячи в кабінеті, а у відрядженнях, збираючи й згуртовуючи кращі творчі сили української культури, розкидані війною по всій Росії, інших республіках, на фронтах і в партизанських загонах. Для подолання ворога треба було задіяти всі види зброї, а ідейна, духовна зброя своєю мобілізуючою силою часто переважала військову техніку й гітлерівську стратегію.

Однією з найвідповідальніших ділянок роботи І. Д. Золотоверхого було збирання й організація матеріалів для радіопрограм – наймасовішого засобу спілкування з людьми, а також друкованої й образотворчої пропаганди.

Зважаючи на те, що уряд України на початку війни перебував у м. Саратові, Іван Демидович регулярно виїздив туди з матеріалами для передач радіостанції ім. Т. Г. Шевченка, переважна більшість яких була призначена населенню окупованих територій. Проникливий і гучний голос народного артиста СРСР Ю. В. Шумського кожного дня ніс правду з Великої землі мільйонам людей, викриваючи ворожу брехню, прищеплюючи почуття патріотизму, закликаючи до стійкості й самовідданості народу на фронтах і в тилу.

На радіо звучали перш, ніж друкувалися, виступи видатних діячів науки і культури, твори українських поетів і прозаїків. Так, наприклад, вірш В. Сосюри “Весняний сад, квітки барвисті...”, повний неосяжної любові й відданості до України, написаний 1 грудня 1941 р. і потім заборонений за націоналізм, записаний з голосу по радіо, розповсюджувався серед нашої української діаспори в Мордовії в рукописах, не зважаючи на вкрай обмежені видавничі можливості, виходила українська преса, друкувалися листівки, плакати, брошури й навіть книги. З перших днів війни були задіяні всі жанри літератури і мистецтва, нездоланну віру в перемогу над ворогом несли народу численні оповідання, вірші, нариси, художньо-публіцистичні твори, фейлетони, плакати, листівки, карикатури.

Різними шляхами ця друкowana продукція потрапляла до людей, нагадуючи про невмирущу Україну. “Книжки-метелики”, що закидалися з літаків, були дуже

популярними серед партизан, цивільного населення і на фронтах.

Видання Укрвидаву при ЦККП(б)У, надруковані в Саратові на початку війни: “Ніч перед боєм” О. Довженка, “Гітлерівська кріпаччина” Л. Новиченка, “Барвари двадцятого віку” К. Дубини, “Акорди війни” І. Ле та ін. в наші дні – раритети, яких не знайдеш і в найбільших книгосховищах. І. Золотоверхий разом з Ю. Кобилецьким брали активну участь як у здійсненні цих видань, так і в організації Першого в 1941 р. і Другого антифашистських мітингів представників українського народу, що відбулися в Саратові.

З перших днів визволення Києва від німецько-фашистських загарбників І. Д. Золотоверхий задіяний в активний процес відбудови культурно-освітніх та мистецьких установ. Його призначають завідувачем сектору агітації відділу пропаганди та агітації ЦККП(б)У, потім, в 1944 р. заступником завідувача відділу пропаганди, а в 1945 р. – завідувач відділу літератури та мистецтва Управління пропаганди та агітації ЦККП(б)У.

В цей час, витримавши з честю страшні випробування Великої Вітчизняної війни, Україна почала поступово відроджувати матеріальні та культурні цінності. Народ повертався до мирного життя. Треба було повернути на Батьківщину з усіх куточків великого Союзу та фронтів цвіт нації – кращих представників науки та культури, лікарів, педагогів. І. Д. Золотоверхий разом з невеличкою групою представників влади прикладали великих зусиль, щоб подолати чиновничі перепони та розстані на шляхах їх повернення.

Необхідність відродження матеріально-технічної бази України і відновлення і побудови нових закладів науки, культури, освіти, культури спонукала до термінових заходів щодо реєвакуації підприємств і установ. Низка постанов і розпоряджень партії та урядів СРСР та УРСР, а також підтримка не постраждалих від окупації братніх республік дозволили в порівняно короткі строки відродити до життя по країні радіомережу, поліграфічну базу (а з нею пресу й книгодрукування), наукові та культосвітні установи.

Країна зажила повнокровним життям. Національне відродження відчувалося у всьому: програмах радіопередач, пресі, репертуарах театрів, музиці, кіно, творах поетів і прозаїків, образотворчому мистецтві. У 1945-1948 роках І. Д. Золотоверхий був завідувачем відділу культури ЦК КП(б)України.

Але свобода творчості, захоплення українською класикою, талановитий екскурс в історичне минуле народу, захоплення його подвигами в дні війни і сьогодення не сподобалися директивним органам Москви. Україна

відбивалася від рук, виривалася на самостійний, притаманний тільки їй культурний, науковий, технічний простір.

Посипалися обвинувачення в безідейності, обмеженості української інтелігенції, обвинувачення в українському буржуазному націоналізмі. Зводились наклепи на совість нації, світочів української науки і культури.

1946 р. І. Д. Золотоверхий

Цей період другого прищестя Л. Кагановича на Україну знаменувався жорстокими репресіями щодо національно орієнтованих кадрів. Стабільна позиція однодумців І. Д. Золотоверхого щодо українізації суспільного життя ніяким чином не співпадала з московськими нововведеннями чоботаря з повітового містечка Хабного Київської губернії.

Внаслідок хронічного конфлікту з кремлівським зайдом, який намагався перевершити в знищенні національних кадрів навіть “батька народів” стало неможливим співіснування україножерської політики Кагановича і тих сил, до яких Іван Демидович відносився, а подекуди й очолював їх.

Постійне нервове напруження на службі й безрезультатне відстоювання постраждалих людей та своїх поглядів на всіх щаблях влади, коли всім була очевидна правота, а треба було признавати біле чорним, спричинило до загострення застарілих хвороб, чисельних нападів, внаслідок яких він більше знаходився в лікарнях, ніж на роботі. Це змусило І. Д. Золотоверхого відмовитись від роботи в ЦК і перейти на давно омріяну працю з книгою – директором Бібліотеки АН УРСР. 7 серпня 1948 р. ЦК КП(б)У і Рада Міністрів УРСР прийняли постанову про реорганізацію її в Державну публічну бібліотеку УРСР, тобто доступну для широких мас. Тепер вона повинна була виконувати функції державного книгосховища, республіканського науково-методичного та координаційного центру рекомендаційної бібліографії та з питань бібліотекознавства. ДПБ повинна була працювати в тісному зв'язку з науково-дослідними інститутами АН УРСР, обслуговувати інші наукові установи та різні організації.

І. Золотоверхий із ентузіазмом та знанням справи взявся розв'язувати всі ці бібліотечні проблеми. В 1949 р. розроблено новий статут бібліотеки, де пріоритетними стають міжбібліотечні зв'язки, вивчення досвіду кращих бібліотек Союзу, координаційне та науково-методичне керівництво бібліотеками УРСР. Крім того, ДПБ очолювала практичну діяльність бібліотечної комісії при Президії

АН УРСР, брала участь в нарадах директорів бібліотек АН СРСР та академій наук радянських республік.

Ще працюючи в ЦК КП(б)У І. Д. Золотоверхий опікувався бібліотекою і в силу своїх обов'язків, і як спеціаліст бібліотечної справи і з любові та поваги до книги взагалі. Ще тоді він допомагав повертати книжкові фонди з евакуації та з фашистського полону, де вони були розосереджені по всій Німеччині. Став директором, він максимальну увагу приділяв поверненню українки (українських видань 20-х – 30-х рр. ХХ ст.), яку фашисти особливо ретельно відбирали для вивчення психології та специфіки загадкового для них українського народу.

Набули поширення серед численних читачів та гостей бібліотеки тематичні книжкові виставки – одна з найдієвіших і масових форм інформаційно-бібліотечного обслуговування, що розкриває й популяризує фонди. Так, широкого резонансу набула розгорнута у грудні 1948 р. в сесійній залі Верховної Ради УРСР книжкова виставка “За бойову радянську літературу”, присвячена II-му з'їзду письменників України. Особливу увагу привертала репрезентовані на ній твори, видані в період Великої Вітчизняної війни, виходу у широкий світ яких безпосередньо сприяв разом з купкою ентузіастів і І. Д. Золотоверхий, про що свідчать вихідні дані.

В період його директорства велика увага приділялася вихованню та підвищенню кваліфікації самих бібліотекарів за допомогою методологічних семінарів, лекцій, оглядів, екскурсій, зустріч з видатними діячами країни. Найбільш здібні заохочувались до наукової роботи шляхом публікацій в спеціальних та масових виданнях їх думок. В 1948 р. при ДПБ була відкрита аспірантура. В 1950 р.

І. Д. Золотоверхий захистив дисертацію, здобувши наукового ступеня кандидата історичних наук.

Але довго займатися улюбленою бібліотечною роботою І. Д. Золотоверхому не довелося. Згідно наказу Міністерства освіти УРСР від 15 січня 1951 р. його призначають директором Київського державного педагогічного інституту ім. О. М. Горького, де він ще й старший викладач кафедри історії СРСР, а потім завідувач кафедри.

1955 р.

І. Д. Золотоверхий (ліворуч) директор КДПІ ім. О. М. Горького

Доручене виховання підростаючого покоління було Івану Демидовичу не в новину, бо ще замолоду був причетним до виховної та викладацької роботи. Початки педагогічної діяльності І. Золотоверхого слід шукати в 1923-1925 роках, коли він 18-річним юнаком за призовом комсомолу стає піонервожатим, а згодом вихователем-

практикантом дитбудинків, що влаштовувались у розграбованих, напівзруйнованих панських маєтках для збирання на Полтавщині безпритульних голодних, обірваних дітлахів – безневинних наслідків голодомору й розрухи. В 30-х роках, будучи директором Центральної міської бібліотеки, він набував педагогічного досвіду, викладаючи західноєвропейську літературу у Ворошиловградському педінституті ім. Т. Г. Шевченка. Загострене відчуття відповідальності за доручену справу разом з шанобливим ставленням до праці, активна життєва позиція, самодисципліна, виховані батьком Демидом Івановичем – неписьменним селянином, нащадком козаків-хліборобів й настанова постійно самоудосконалюватись і передавати людям набуті знання вилились у І. Золотоверхого у нестримне бажання вчитись і навчати інших. Згодом це стало головною справою його життя.

На посаді директора КДПІ ім. О. М. Горького, як і на попередніх етапах своєї діяльності, він наполегливо, доводить всім, що першоосновою в Україні повинні бути освіта і наука, завданням яких підпорядковані інші закони життя.

Травень 1954 р., зустріч із земляками

Будучи визнаним спеціалістом в царині історії та культури І. Золотоверхий завзято впроваджує українську мову в гуманітарні дисципліни, послідовно доводячи, що українізація їх – то надійний шлях до виховання молоді й викладацького складу свідомими патріотами й громадянами своєї Батьківщини.

1955 р.

І. Д. Золотоверхий і Г. З. Івашина

Поставлені завдання старими кадрами було прийнято в штики, влаштовувались навіть підбурювані викладачами студентські обструкції. Прийшлося директорові відмовитись від деякого з старих спеціалістів, неспроможних переосмислити педагогічний процес, оновити кадри, знайти однодумців серед попереднього складу.

1952 р.

Актова зала КДП ім. О. М. Горького. Президія зборів

Вже за два перших роки на посаді директора І. Золотоверхий “добився, – як відмічав у його службовій характеристиці від 18.12.1952 р. заступник міністра освіти УРСР О. Філіппов, – покращення якості учбово-наукової та виховної роботи інституту, покращення кадрів професорсько-викладацького складу й господарської діяльності”. До викладання окремих дисциплін він залучав кращих спеціалістів університету ім. Т. Г. Шевченка, інших вузів, навіть посадових осіб.

Зміни, що сталися за період його директорства добре викладені в Історичному нарисі, присвяченому ювілею Національного педагогічного університету ім. М. П. Драгоманова, що вийшов у 2000 році.

1954 р. Семінар директорів.

І. Д. Золотоверхий – в центрі; КДПІ ім. О. М. Горького,
Фізико-математичний факультет

Важливо те, що акценти в педагогічно-виховному процесі розставлені І. Д. Золотоверхим, були підхоплені й

продовжені послідовними поколіннями викладачів і студентів.

У зв'язку з тим, що історичний факультет у 1956 р. було переведено до КДУ ім. Т. Шевченка, І. Золотоверхий до 1960 р. працював там.

1955 р.

*І. Д. Золотоверхий серед студентів
на першотравневій демонстрації*

Знов боротьба за викладання історичної науки українською мовою, знов обструкції студентів, незадоволення чиновників. Але він не здається. Попередні роки боротьби за принципом Л. Українки "...Я той, що греблю рве, а не сидить у скелі" загартували його. Він сформувався як сумлінний дослідник, блискучий лектор, педагог, неперевершений організатор навчального процесу. І. Золотоверхий повністю віддається дослідницькій та громадській роботі.

З 1961 р. Іван Демидович – персональний пенсіонер. І зразу ж його запрошують доцентом заочного відділу Харківського бібліотечного інституту в Києві на кафедру історії, потім виконуючим обов'язки завідувача кафедри суспільних наук. З кінця 1968 р. бувший філіал Харківського бібліотечного інституту, завдяки активному втручання І. Золотоверхого в розвиток вузівської науки на Україні, перетворився на самостійний Київський державний інститут культури ім. О. Корнійчука, він продовжував працювати на кафедрі історії там до 1972 р.

Початки педагогічної діяльності І. Д. Золотоверхого слід шукати в 1923-1925 рр., коли він 18-річним юнаком за призовом комсомолу стає піонервожатим, а згодом вихователем – практикантом дитячих будинків, що влаштувалися у розграбованих, напівзруйнованих панських маєтках для збирання по Полтавщині безпритульних голодних, обірваних дітлахів – безневинних наслідків голоду й розрухи.

За свідченням самого Івана Демидовича і його товаришів по справі, юні організатори й самі голодні, повинні були самотужки шукати джерела їжі й тепла для своїх підопічних, бо держава, а тим більше ошукана Україна, не в змозі була піклуватися жертвами своєї недолугої революційної політики.

Загострене відчуття відповідальності за доручену справу разом з шанобливим ставленням до праці, активна життєва позиція, виховані батьком Демидом Івановичем – неписьменним селянином, настанова постійно удосконалюватись і передавати людям набуті знання, вилились у І. Д. Золотоверхого в одержиме бажання вчитись і навчати інших. Згодом це стало головною справою його життя.

На жаль, в чистому вигляді здійснювати її довелося у другій половині 50-х – 60-х рр., бо найкращі молоді роки відібрала партійна робота в кінці 1930-х рр., Велика Вітчизняна війна, ліквідація її наслідків на Україні у відбудовчий період. Хоча іноді, жалкуючи за марно втраченим часом на користь “сильних світу цього”, як він з сумом зізнався пізніше (бо здебільшого для них писав доповіді, лекції, звіти), ця служба багато в чому й пішла на користь. По-перше, він набув практики у вирішенні здавалось би безнадійних нагальних питань у “непробиваемых” чинуш. По-друге, напрацьований досвід допоміг чітко сформулювати власну дослідницьку програму на подальші роки з вивчення історії культурних процесів на Україні з сивої давнини й до сьогодення.

На жаль, всім відомі обставини, в яких перебувала українська наука у згадуваний період і давня слава “хитрого націоналіста” (хоча б за те, що скрізь пропагував рідну мову), не дали змоги І. Д. Золотоверхому відстояти до кінця власну концепцію специфіки української культури, як і культури кожного самобутнього народу, складність шляхів її розвитку.

Одним з основних напрямків наукових досліджень була історія української радянської культури, свідком і безпосереднім творцем якої разом з однодумцями був і він

сам. В 1961 р. вийшла монографія І. Золотоверхого “Становлення української радянської культури. 1917-1920 рр.” – видана АН УРСР – перший крок до здійснення запланованого всебічного висвітлення значимості української культури та утвердження її самостійного місця в контексті культур інших народів. На особливу увагу в Україні, вважав він, заслуговують завжди освіта і наука, виховання морально-етичних норм сучасної людини. А в досягненні цих високих цілей особлива роль завжди відводилася ним її величності книзі, хвалу якій він співав все своє життя.

З 1934 р. Іван Демидович виступав у різних українських виданнях з питань бібліотечної справи, українського бібліографознавства та книгознавства, історії освіти, культури та мистецтва, брав участь у колективних працях наукових та педагогічних установ, автор статей в УРЕ, виданій 1959-1968 рр. Він також рецензував видання інститутів АН УРСР історії, літератури, КДУ, видавництва “Радянська школа”.

З 1947 р. він активно співробітничав з Товариством для поширення політичних та наукових знань (тепер “Знання”), був одним з ініціаторів заснування Українського товариства охорони пам’яток історії та культури (1967 р.), друкуючись в їх виданнях, виступаючи з лекціями та екскурсіями.

Але друковані праці І. Золотоверхого – то, здебільшого, данина офіціозу (взяти хоча б “Історію радянської культури”. Короткий нарис. – К., 1966), а його сокровенні думки і прагнення, які важко було цензурувати і “Не пущать!” втілювалися в численних виступах по радіо, доповідях, лекціях, дискусіях та бесідах. Цій справі він одержимо віддавав весь свій хист оратора й природжений

артистизм. Як свідчать його численні слухачі, студенти, друзі, він володів здатністю створювати в аудиторії атмосферу особливого силового поля, вміло розставляючи акценти на тому, що хотів закарбувати в свідомості слухачів.

*І. Золотоверхий, О. Сокальський
(директор Інституту культури), С. Петров*

Протягом усього життя найбільшими захопленнями І. Д. Золотоверхого були шахи, рибалка та збирання грибів. Дружина, Анастасія Олексіївна, в шахах була сильніша, бо математик, але він дуже сердився, коли програвав,

приходилося піддаватися. Обоє були ліриками, романтиками, тому в родині панував культ поезії, театру, народної пісні і зійшлися вони в юні роки у клубній самодіяльності в спектаклі “Наталка Полтавка”. В різні періоди, коли збиралися друзі на свята, основним блюдом, як в студентські роки, був вінегрет. Тісне товариство відводило душу співами. У чоловіків і жінок були прекрасні голоси, крім сімейства Новиченків, які теж намагалися підспівувати. У Івана Демидовича був чудовий баритон і абсолютний слух. Удвох з письменником Я. Башем вони складали чарівний дует, співаючи “Летіла зозуля через мою хату...”. Улюбленими для всіх, крім могутнього “Реве та стогне Дніпр широкий...” були задушевна “Чуєш, брате мій, товаришу мій...” та стрілецький марш “Ой ви хлопці січові, раз, два, три...”. І співали в повний голос ці заборонені пісні, бо не було серед них зрадників.

А ще І. Золотоверхий володів такими вишуканими гумором і сарказмом, які навіть не зразу й доходили до аудиторії, але потім довго смакувалися. Він був мастак, не дивлячись на чин, відшмагати словесно пихатого самовпевненого й амбіційного чиновника навіть на поважних зборах. Зрідка писав байки, намагався малювати карикатури. Здатність до висміювання та езопової мови залишилася й в останніх, передсмертних його замальовках, коли, вже тяжко хворий, висміював навколишню камарілью недолугих політиків та псевдовчених, що заради кар’єри поступалися моральними принципами.

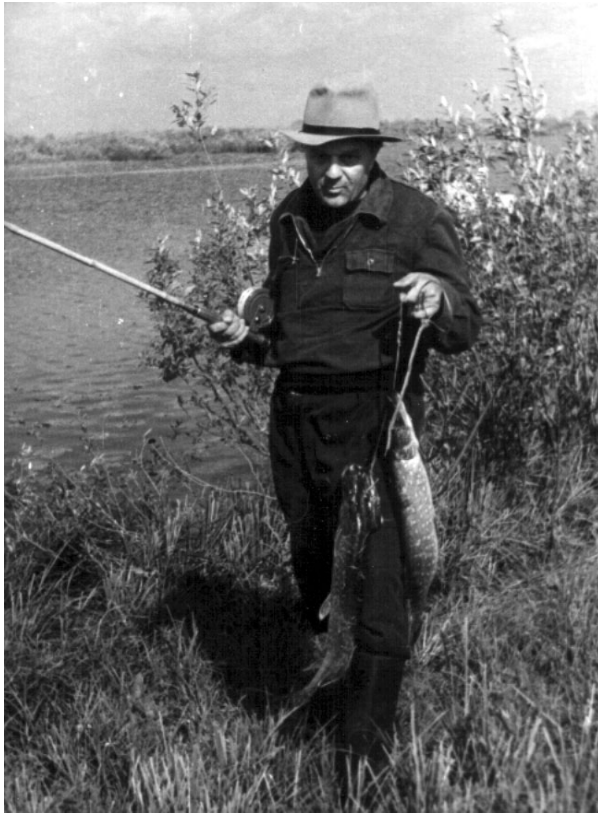

1970 рік

Оточення І. Золотоверхого було дуже строкате залежно від етапів його життя. По громадській роботі він тісно спілкувався з П. Троньком, М. Підтиченко, Назаренком, О. Гончаром (тов. "Знання", "Тов. охорони пам'яток історії та культури"), в справах культури та освіти – з Г. Пінчуком, Д. Копицею, Ю. Шумським, Л. Новиченком, М. Рильським та ін.

І. Д. Золотоверхий та Л. М. Новиченко на рибалці

А сім'ями дружили з педагогами земляками-однокашниками Шостаками, Зайшлами (Кір'ян), сім'єю мистецтвознавця О. Казимилова, критика Л. Новиченка, письменника Я. Баша, професора фізики в минулому карикатуриста єдиного на українській мові сатиричного журналу "Шершень" О. К. Бабенка. Мабуть зійшлись не лише у спільних поглядах на педагогіку, а й на гуморі.

Помер І. Д. Золотоверхий 8 грудня 1978 року в Києві і похований на Берковцях.

Інна ЗОЛОТОВЕРХА

З публікацій І. Д. Золотоверхого

До питання про диференційоване культурне обслуговування // Бібліотека в соціалістичному суспільстві. – 1934. – № 5.

З досвіду самоосвітньої роботи бібліотеки Луганського паровозобудівельного заводу // Бібліотека в соціалістичному будівництві. – 1934. – № 7.

До методики складання національної бібліографії // Радянська бібліотека. – 1937. – № 9.

З історії Луганської бібліотеки // Радянська бібліотека. – 1938. – № 4.

Перші підсумки і дальші завдання перебудови партійної пропаганди // Більшовицька зброя. – 1939. – 10 червня.

Кадри оволодівають більшовизмом // Комуніст. – 1939. – 28 серпня.

Ширше розмах агітаційно-масової роботи / Підготовка до виборів у місцеві Ради депутатів трудящих // Комуніст. – 1939. – 28 жовтня.

Наполегливо оволодівати більшовизмом // Більшовицька зброя. – 1939. – 14 листопада; 1940. – 22 лютого.

Підготуємо нові газетні кадри // Робсількор. – 1940. – № 4.

Переяславська угода // Більшовицька зброя. – 1944. – 15 січ.

Сумщина відбудовується // Радянська Україна. – 1944. – 6 лютого.

Про репертуар наших театрів: до підсумків респ. наради по репертуару // Радянське мистецтво. – 1945. – № 38.

Выше идейный и творческий уровень художественной самодеятельности // Правда Украины. – 1946. – 8 жовтня.

Розвиток української радянської культури // Партійне життя. – 1947. – № 3 (5).

Культосвітню роботу – на вищий рівень // Радянська Україна. – 1947. – 15 червня.

Розквіт української радянської культури. – К. : Укрдержполітвидав, 1947. – 32 с.

Культурне будівництво на Україні за 30 років // Радянська Україна. – 1948. – 17 січня.

Розвиток радянської книги на Україні // Культурно-освітня робота. – 1948. – № 5.

Бібліотека і книга: Як користуватись бібліотекою : посібник для читачів. – Київ : Вид-во АН УРСР, 1949. – 90 с.

Бібліографічні видання Харківської державної наукової бібліотеки ім. В. Короленка // Культурно-освітня робота. – 1949. – № 5.

Бібліографія – могутній засіб пропаганди книги // Радянська Україна. – 1949. – 22 березня.

Видання творів Й. В. Сталіна на Україні // Йосифу Віссаріоновичу Сталіну – Академія Наук Української РСР : збірник праць. – К. : Вид-во АН УРСР, 1949.

Видатний документ культурної революції: До 30-річчя ленінського Декрету про ліквідацію неписьменності // Радянська Україна. – 1949. – 27 грудня.

З історії чудової книги: (“Путешествие из Петербурга в Москву” А. Н. Радищева) // Радянська Україна. – 1949. – 1 листопада.

Произведения И. В. Сталина на украинском и белорусском языках // Советская книга. – 1949. – № 12.

Проти космополітичної брехні та наклепів на українську радянську літературу: (Про біобібліографічний словник української літератури Л. Хінкулова) // Більшовик України. – 1949. – № 4.

Розквіт соціалістичної культури Радянської України
// Культурно-освітня робота. – 1949. – № 10.

Українська радянська книга 1948 року // Вітчизна. – 1949. – № 4.

Українська радянська книга 1949 року // Вітчизна. – 1949. – № 5.

Борьба КП(б)У за культурную революцию на Украине в годы перехода на мирную работу по восстановлению народного хозяйства (1921-1925 гг.) / Ин-т повышения квалификации преподавателей основ марксизма-ленинизма при КГУ : автореф. дис. ... канд. ист. наук. – К. : КГУ, 1950. – 17 с.

В. І. Ленін і Й. В. Сталін про культуру та культурну революцію в СРСР. – К. : Держпотітвидав, 1952. – 80 с.

Визначна праця українських істориків (Рец. на кн.: Історія Української СРСР. Т. 1) // Вітчизна. – 1955. – № 3.

Перші заходи радянської влади на Україні в галузі культурного будівництва // Наукові записки Київського педагогічного інституту. – К., 1956. – Т. XXIII.

Перед началом культурной революции // Советская Украина. – 1957. – № 6.

Радянська культура в числах // Вітчизна. – 1957. – № 5.

Розвиток Української радянської соціалістичної культури. – К. : Т-во “Знання” УРСР, 1957. – 32 с.

Більше уваги історії української культури: (Рец. на кн.: Історія Української РСР. Т. 2.) // Вітчизна. – 1958. – № 3.

Великие культурные завоевания (Рец. на кн.: Ким М. П. Сорок лет советской культуры) // Советская Украина. – 1958. – № 5.

З історії початку культурної революції на Україні // Дукля: Альманах. – Пряшев (Чехословаччина), 1958. – № 2.

Молоді – комуністичне виховання // Літературна газета. – 1958. – 5 грудня.

Радянська культура і завдання ідейно-політичного та естетичного виховання молоді // Радянська культура. – 1958. – 21 грудня.

Революційні перетворення в галузі освіти на Україні в 1920 році // Вітчизна. – 1958. – № 8.

Из истории культурного строительства на Украине в 1917-1918 годах // Ученые записки Института повышения квалификации преподавателей общественных наук при КГУ. – К., 1959. – Т. 1.

Зброя, сильніша за дальнобійні гармати // Радянська культура. – 1959. – 22 лютого.

Оспівувати красу комуністичної праці // Радянська культура. – 1959. – 4 червня.

Культура будівників комунізму // Радянська Україна. – 1961. – 5 вересня.

Шевченкова поезія в боротьбі з фашизмом // Вітчизна. – 1961. – № 5.

Становлення української радянської культури (1917-1920 рр.). – К. : Вид-во АН УРСР, 1961. – 421 с.

Жовтнем народжена // Культура і життя. – 1966. – 6 листопада.

Історія радянської культури: короткий нарис. – К. : Рад. школа, 1966. – 32 с.

Починали з азбуки // Культура і життя. – 1967. – 9 листопада.

Суспільство гармонійно розвинених людей // Культура і життя. – 1967. – 28 грудня.

Чудо // Культура і життя. – 1968. – 12 травня.

Уміння слухати // Трибуна лектора. – 1969. – № 5.

К вопросу о единстве национального и интернационального в культурах народов СССР // Из истории украинско-грузинских связей: Материалы объединенной научной конф. историков Украины и Грузии, посвящ. 100-летию со дня рожд. В. И. Ленина. – К. : Наук. думка, 1971.

Зміст

Віктор Андрущенко

Вступне слово.....5

Інна Золотоверха

Директор педагогічного інституту

Іван Демидович Золотоверхий..... 6

З публікацій І. Д. Золотоверхого 31

Інформаційне видання

Іван Демидович ЗОЛОТОВЕРХИЙ

Біографічний нарис

Серія : “Ректори НПУ імені М. П. Драгоманова

Упорядник біографічного нарису – Наталія Іванівна Тарасова

Науковий редактор – Людмила Василівна Савенкова

Бібліографічний редактор – Галина Іванівна Шаленко

Технічний редактор – Тетяна Миколаївна Ветраченко

Верстка – Тетяна Степанівна Меркулова

Підписано до друку 5 квітня 2018 р.
Формат 60x84/16. Папір офісний. Гарнітура Times New Roman.
Ум. др. арк. 2,25. Об.-вид. арк. 0,81.
Наклад 300 прим. Зам. №
Віддруковано з оригіналів

Видавництво

Національного педагогічного університету
імені М. П. Драгоманова. 01030, м. Київ-30, вул. Пирогова, 9.
Свідоцтво про реєстрацію ДК № 1101 від 29.10.2002 (044) 234-75-87
Віддруковано в друкарні Національного педагогічного університету
імені М. П. Драгоманова (044) 239-30-26